

CU GHEORGHE CRĂCIUN, DESPRE IMNUL ÎNCHINAT DEȘERTĂCIUNII

Mai mult decît extraordinar, cum zice Mircea Horia Simionescu, ultimul roman al lui Gheorghe Crăciun este, foarte exact spus, tulburător: emoția și sensul reverberează într-un singur flux pe cît de riguros și limpede în idee, pe atît de topit în haosul materiei fecundate de idee. Tulburător, de fapt, întrucît epica se relevă ca meditație implicită și ca energie care pătrunde în miezul întrebărilor despre ființă. Pe aceste teren, al neliniștii tulburătoare, perspectiva lui Gheorghe Crăciun e una eroică și ține, de fapt, de categoriile sublimului; căci, oricît de căzute ar fi tribulațiile ființei în materie, subzistă în verbul său, copleșită de prezență, o admirație fascinată pentru un mister care atrage ca un abis și care nu poate să se releve decît ca senzație a aparenței. Așadar, un roman de cunoaștere acest *Pupa Russa* al lui Gheorghe Crăciun, roman care însumează, asemenea unei epepei, o lume, dar care, prin vibrație, pare a fi un veritabil poem liric, imn glorificator înălțat în melancolie, hrănit din durere, articulat pe adîncimile ironiei tragice.

Firește, strict faptic vorbind, romanul ar putea fi citit ca o *cronică*, una fără ideologie, deși urmărind evenimente care, ideologizate, au substituit deseori

esteticul, ca un *bildungsroman*, pentru care marea împlinire, accident oarecare al existenței nesfârșite, e moartea, în fine, ca o fină *rețea analitică* ce desenează o psihologie feminină căreia viața i se oferă întreagă. În fond, romanul acesta urmărește, din copilărie pînă la moarte, cu o exactă așezare în context politic, biografia unei femei care trăiește totul. Titlul romanului e legat, oricum, de identitatea acestui personaj, ale cărui vârste se succed într-o logică oarbă. Mai mult, ea însumează totul, ca și istoria, ca și viața; e sigiliul vieții și, deopotrivă, desfășurarea ei de materie. De reținut, pe două pagini, fraza despre iarbă, veritabil imn închinat vegetalului, o înșiruire de enumerații sfârșind cu secvența „iarbă aspră cu frunza neagră prin care tu mergi acum”. Născută în plină epocă proletcultistă, suportînd, ea și mai ales tatăl ei, consecințele absurde ale unei întâmplări inocente, Leontina ajunge sportivă de performanță, locuiește la un internat de fete, ratează examenul la medicină, dar reușește la sport, e pe punctul să rămînă în străinătate, devine informatoare, apoi activistă U.T.C., refuză pentru o clipă să se mai mintă și urmează, firesc, declinul, degradarea, sanatoriul, naveta, o căsătorie care pare să-i liniștească, tîrziu, viața tumultuoasă, apoi revoluția, un copil, dezamăgirea, dorința de a fugi în străinătate și moartea. Și-n tot timpul acesta, o viață amoroasă teribilă, în care trăiește totul, cu fascinație, dezgust, indiferență. Frumoasă, înconjurată de bărbați care o doresc și pe care într-un anume fel îi devoră. „O femeie pentru care totul e posibil și nimic important” și pe care e posibil s-o fi avut, da, s-o fi avut, însuși autorul, și el trecut în lista, nesfârșită, de foști amanți, posibili criminali. O nimfomană? Nicidecum, ci o zeiță,

una întruchipînd, ca într-un carnaval, viața însăși, alimentată de pofte ancestrale, de instincte decisive, de bucurii elementare. Leontina își amintește într-un loc de explicația unei foste profesoare de franceză care le vorbise despre „monstruozitatea lucrurilor și despre greața omului în fața materiei”; ajunge să trăiască ea însăși „o senzație de respingere, amestecată cu frică, vinovăție, somn, silă, amărăciune, deznădeje, resemnare, rușine, furie, ură, dezgust, neputință, mirare”, o senzație care vine „din străfundurile unei necunoscute ființe imateriale, veche de cînd lumea, îngropată clandestin în ființa ei de carne, oase și nervi”. Un dezgust vindecat, epurat, din moment ce eroina alternează o seninătate a rupturii cu sentimentele cele mai contradictorii. „Senzații imposibil de înțeles, liniștea că și tu vei muri” sînt stări care coincid cu înțelegerea pe care eroina o capătă că totul înaintea fără vreun scop, într-un fel de desfășurare de materie, fără țel, fără finalitate, teribilă în sine, ca spectacol, ca „orgasm” rupt de conștiință.

Așadar, un roman care poate fi citit drept cronică a unor vremuri, viața unei femei, analiza trăirilor ei rafinate. Doar că, și asupra acestui lucru vreau să insist, aceste nivele nu există prin sine și nu au acea autonomie care satisface deseori, într-un fel abrupt și cu pretenția obiectivității, cerințele epicului. Ele alimentează doar neliniștea, una care e deopotrivă a autorului și a personajului (fiecare citindu-se pe sine); astfel, ea face și obiectul analizei, căci tribulațiile eroinei se hrănesc, într-un mod nativ, din neliniștea pe care n-am greși dacă am numi-o cosmogonică. Sau, mai degrabă, ontologică. Ce sens alimentează înaintarea omului printr-o rețea de întîmplări oarecare pentru care insul concret (atît

de concret, în acest roman!) nu contează? – și ce voință oarbă împinge ființa pe un traseu pentru care iubirea, puterea, ca și istoria, cu fețele ei teribile, și peste toate fizica, mai ales fizica, nu-s decît contexte oarecare și în care se înlănțuie dezamăgiri, neliniști, bucurii și mai ales senzații? Iată miza acestui roman, care e, în fascinația sa pentru deșertăciune, un imn închinat materiei, adică vieții, legilor ei ascunse și, finalmente, morții, care ia cu ea taina cu care alimentează, totuși, mai departe visurile altora. Un imn, acest roman, care, la rîndu-i este, asemenea vieții, un șuvoi de senzații trăite și formulate, la persoana a II-a cel mai adesea, pe o claviatură infinită. Nu-i vorbă, ca într-un „orgasm al materiei”, romanul, ca și viața care face obiectul lui, e o construcție muzicală. Există un ritm al întregului, dar perceperea senzorială a lumii (se vorbește într-un loc de „halucinații olfactive”) atrage după sine bucuriile elementare, organice, eufoniile cele mai neașteptate, curgînd într-un flux al asociațiilor care face ca lumea, prin faptul că e cunoscută, să se și nască spontan. Pe pagini întregi, scoase din context, anume fraze au miezul unor poeme lirice care dau seama despre esența muzicală a lumii, despre vibrația care se naște din contactul dintre sine și materie. Vibrație, adică dezgust, disperare, uimire, fascinație, delir, un cîntec continuu intonat cu simțurile. Pe pagini întregi, memorabile și tulburătoare, ca niște explorări de teritorii necunoscute, atunci inventate, exercițiile personajului însuși care ia cunoștință de sine prin descifrarea și inventarea miezului propriului nume, a continentului pe care îl întruchipează. Leontina, „un nume cu viscerele la vedere”, care este în sine, ca nume, totul, bărbat și femeie, delir și pasiune, simțuri descătuseate

și inteligență virilă, ardență dezgustătoare și răceală distinsă, sexualitate primară și ironie abstractă. Un nume care intră în cele mai surprinzătoare asociații ca într-un *Aleph* borgesian, cuprinzând inclusiv sugestia jertfei cristice și moartea, Tina Thanatos. Pagini de citit, de recitit, de repetat, ca un imn withmanian întemeiat pe fascinația declinului, pe grandoarea căderii, în care beția enumerărilor a eliminat nevoia prezenței virgulelor. De aici și argumentul că avem de-a face cu un roman de cunoaștere, pentru care cuvintele, nearbitrare inițial (copilul se hrănește cu savoarea lor imediată și proaspătă ca într-o beție fără margini), se înstrăinează ele însele. Iar pe fundal, ca un refren care amintește de corul tragediilor, de „verdictul” paralel al istoriei, aceste deliruri senzoriale sînt intersectate de secvențe în care, pe două coloane, apare epura grotescă a clișeele verbale, a limbii de lemn, a gândirii primitive și confiscate. De invocat, de asemenea, un alt detaliu. La persoana a II-a, discursul Leontinei e întrerupt de cîteva ori de fragmente în care, la modul cel mai simplu, ca în caietele din clasele gimnaziale, sînt formulate legi din fizică. La modul cel mai abstract și simplificator, aceste legi, care sînt inițial chiar un mijloc de cunoaștere, dau seama despre miezul istorie, al prezenței în lume ori al propriei ființei. Fizica oferă, finalmente, „răspunsuri, soluții, adevăruri”.

Emoție și sens, așadar, în romanul lui Gheroghe Crăciun. Dar sensul, explicit încă din motto-uri (deși nu reductibil la ele), nu diminuează trăirea, adică adevărul explorării în abisul prezenței. Așezîndu-și cartea sub semnul lui Marc Aureliu, al lui Mircea Nedelciu, Giordano Bruno și al Evangheliei după Ioan, ba chiar sub al unei manechine din anii '80,

Gheorghe Crăciun vorbește din start despre felul în care Universul e robit trupului, despre nevoia trăirii totale, despre chipul frumuseții care ascunde materie, în fine, despre iertare. De asemenea, dovadă a angajării totale, directe, netrucate în scris, cîte un capitol din părțile marginale ale romanului și două din capitolul central se numesc *NOTA AUCTORIS*, loc în care autorul (cel concret) se mărturisește. Iată-l vorbind, aici, despre nevoia de a scrie și de a înțelege lumea, de a o așeza sub semnul androginului, iată-l revoltîndu-se împotriva Marelui Romancier, convențional, ale cărui pagini i se par „departe de literatură și aproape de jurnalistică, departe de artă și aproape de ideologie”, iată-l, în fine, adevărată experiență revelatoare, descoperind într-un WC de femei dintr-o gară obscenitățile mîzgălite pe pereți. Adevărată experiență revelatoare zic pentru că are aici revelația faptului că fragilitatea și grația nu exclud degradarea și descoperă astfel o lume care putrezește și care se perpetuează prin continuă degradare. Citim într-un loc: „Merg prin această sală de așteptare și descopăr femei rujate copii plîngăcioși tineri cu pieptul bombat bunici fără păr oameni cu ochelari purtători de valize și genți-diplomat inși în uniformă fete singure cu fuste foarte scurte bunicuțe cu decolteu funduri grase guri pofticioase [...]. Plutesc și eu pe această suprafață agitată care ascunde o adîncime încă nemăsurată pînă acum. Stau și eu în afara unei uși ca să pot intra înăuntru unei case. Cred și eu în aceste distincții: ceea ce e precar e murdar, ceea ce e murdar e viu, ceea ce e viu suferă se degradează cade dispăre”. Dar înăuntru cărui case vrea să intre autorul, el însuși împins de dorința și de deșertăciunea cunoașterii? De fapt, Leontina e ucisă tocmai de această neputință

a celorlalți de a cunoaște. Înuciderea ei colcăie disperarea în fața vieții care nu poate fi descifrată, nici înțeleasă, deși tot ce se întâmplă, acea voință oarbă de a înainta, ține de acest instinct, al cunoașterii de sine. Prin sublimul ei, viața care înspăimântă, deși oferă totul, îmi amintește de *Adîncă mare*, acel sonet eminescian în al cărui ultim vers – „Indiferentă, solitară – mare” – se însumează o viziune eroică. Și, deși imnic în totul, finalul romanului amintește o dată în plus că imnul acesta închinat vieții se hrănește cu eșec, cu neputință, cu sentimentul inutilității. Iată: „Și capul ei cel frumos de păpușă rusească se sparse în mii de țândări, în mii de senzații și de idei și cele 143 990 de cuvinte ale acestei cărți se împrăștiară pe suprafața lucrurilor din jur ca resturile unui creier explodat”. E aici zîmbetul amar-ironic al autorului însuși, acel zîmbet care va fi făcut ca, în întâlnirea lui cu Leontina, să nu fi dus actul cunoașterii pînă la capăt. Sau măcar să nu-l fi prezentat ca atare. La ce bun? – ar spune Gheorghe Crăciun, păstrîndu-și distanța, mai senină, a stoicului, știind că aceia care caută abisul cunoașterii sfîrșesc finalmente devorați de el. E rezerva lui față de imnul pe care, totuși, îl scrie.

[„Contrafort”, An XIII,
nr. 1, ianuarie 2006]